

vamo, da v prvi instanci sodi piranski župan, torej organ vlade, ne pa kolegij dvajsetih ali kak drug piranski kolegij, ki na sol drugače gleda kot vlada, je to še bolj jasno. To je še bolj poudarjeno v neprikriti želji, da se vlada izogne raznim neredom, ki so se prej večkrat pojavljali.

Vse kaže torej, da ima nova solna pogodba za piranske razmere večji pomen kot prejšnje. Nicolich je v svoji zgodovini sicer ne omenja (verjetno zato, ker je ni poznal), ne omenja je niti Gallo niti druge publikacije pred in po Morteianiju. Toda iz vsega, kar smo doslej razbrali, lahko uvidimo, da ima naša pogodba družben značaj, ki je v prvi vrsti poudarjen. Onemogočiti skuša piranskemu plemstvu in mestni upravi možnost pritiska na tisti del plebsa, ki dela v solarinah in je zato republiki najbolj koristen, s tem, da mu daje nekatere pravice, o katerih prej ni bilo govora in s tem, da ponovno dovoljuje prodajo soli izven meja občine na kopno. Družbeni značaj ima pogodba tudi v tem, da postavlja občinskimi organom kontrolo vlade. Koliko je to pomagalo, smo delno

že ugotovili, še več bo mogoče ugotoviti po ureditvi piranskega arhiva in vključitvi nekaterih privatnih arhivov v njegov sestav.

VIRI IN LITERATURA:

Za to študijo sem uporabljal naslednje vire:

1. Capitoli per il nuovo mercato de Sali, trattato, et concluso tra l'illmo Duc. Do. di Venetia, et suo Eccmo officio del sal, et la spetabil Communità et Università di Pirano. Pergamentna knjžica, vezana v rjavo usnje. Datirana v Benetkah 28. januarja 1616. Glavni vir. (Mestni muzej piranski.) — 2. Scritture del spetabile Collegio dei XX in materia del novo mercato de' Sali. Anno 1586. Mestni arhiv piranski. Izredno zanimiv material o tožbah ambasadorja in navodila za postopke pri pogodbi. — 3. Atti del spetabile Collegio de XX de sali di Pirano verso il Magistrato eccellentissimo del sal. Vol. 7. Anni 1615—1634. Gre za korespondenco ambasadorjev iz Benetk v Piran in obratno ter za nekatere izpiske iz Libro de Consegli. Med drugim podaja tudi račune, iz katerih razvidimo, koliko so posamezne delegacije stale. Knjiga je vezana v karton, ima sto pisanih strani. — 4. Atti del spetabile Collegio de XX de sali di Pirano verso il Magistrato eccellentissimo del sal. Vol. 8. Anni 1634—1636. Knjiga iste serije ima 99 strani. Korespondenca in drugo v glavnem v prepisih. — 5. Repertorium rerum notabilium spectabilis Communitatis Pirani quae in Vicedomina eiusdem civitatis servantur. Knjiga ima 205 pergamentnih listov v fo. in 58 listov papirja istega formata. Gre za prepise važnejših listin in dokumentov ter vpisov iz raznih arhivskih knjig. — 6. Vol. Vicedomina iz let 1472 do 1480 in naslednji, ki imata o solarinah mnogo vpisov. — 7. Nicolich: Cenni storico-statistici sulle saline di Pirano, Trieste 1882. — 8. Luigi Morteani: Contrato de' sali stipulato fra Venezia e Pirano nel 1616. V: Archeografo triestino. N. S. Vol. 15. 1889, str. 136 do 165. — 9. Nazario Gallo: Compendio storico-tecnico-statistico delle saline dell'Istria e delle ricerche sul miglioramento del salo marino. Trieste 1856.

SLOVENJEBISTRISKI SVET V LUČI PRVIH DEŽELNOKNEŽJIH URBARJEV

JOZE KOROPEC

Od naselitve naših prednikov konec VI. stoletja ni nobenih pisanih poročil posebej za ozemlje slovenjebistriške občine vse do XII. stoletja. Ko so po letu 955 podili Nemci Madžare iz naših krajev, je ustanovil nemški cesar Oton I. na meji proti Madžarom vojvodino Veliko Karantanijo, ki je bila na začetku XI. stoletja razdrobljena na mnogo pokrajin; ena novo nastalih enot je bila Dravska krajina, po letu 1147 sestavni del Štajerske, obsegajoča tudi svet sedanje slovenjebistriške občine. Iz skopih virov je razvidno, da je bilo celotno ozemlje današnje slovenjebistriške občine do XI. stoletja lašt deželnega vladarja, štajerskega vojvode. Z XII. stoletjem se pa začno pojavljati poleg njega kot lastniki obrobne zemlje novi gospodarji. Okrog l. 1100 je dobil šentpavelski samostan na Koroškem kot prvi sedem kmetij na Polskavi, česar ni dolgo obdržal; l. 1142 se pojavijo Gromberški, okoli leta 1148 Konjiški, ki so si pridobili leta 1165 še Videž in Malahorno, leta 1164 Črešnjevski, katerih gospodarji so bili Ptujski. Črešnjevski svet je podaril že pred tem vladar Ptujskim v fevd. Iz leta 1164 je znan prvi Polskavski. Pol-

skavske kot Gromberške srečujemo še v XIII. stoletju; slednji so imeli 1307 v fevdu v Pretrežu od Benedikte Mariborske štiri kmetije, ki so jih odstopili studenškemu samostanu. Konjiški so morali dobiti vinorodno ritoznojnsko enklavo, ki se sicer prvič omenja 1302, od Gromberških že zelo zgodaj. Žički kartuzijanci so dobivali od ustanovitve samostana dalje zemljo od kneza, od Konjiških in od meščanov.¹ Frajham se do leta 1311 še ne omenja, vendar je bilo to ozemlje kot drugi framski svet že v XII. stoletju wildonsko. Leta 1251 je stal že kebeljski grad kot središče pred babenberškim urbarjem nastale kebeljske zemljiške gospodščine, kjer so živeli podobno kot v Oplotnici vitezi, ki so urejali svoje odnose z žičkimi sosedi; ti so imeli v posesti tudi Zgornjo Ložnico.²

Cerkvenoupravno je bilo ozemlje vključeno v slivniško prafaro, le današnja čadramska fara je pripadala konjiški pražupniji. Oglejski patriarh, najvišji neposredni cerkveni poglavar za slovensko ozemlje južno od Drave, je izročil leta 1146 svoji dve tretjini cerkvene desetine v konjiški in slivniški

pražupniji ter drugod dosmrtno upravitelju Dravske krajine Bernardu Spanheimu.^{2a} Ostalo tretjino desetine je dobival župnik.

Številnejše vesti iz XIII. stoletja dovoljujejo boljšo spoznavo takratnih razmer. Čeprav je nastal studeniški ženski samostan leta 1237 na takratnem ozemlju konjiške pražupnije, ni uspelo njegovi ustanoviteljici Zofiji Rogaški, da bi ta prafara bila dodeljena njeni ustanovi, pač pa je nagovorila oglejskega patriarha, da je leta 1245 in 1249 izločil sosedno slivniško pražupnijo nunam v hasnovanje, vendar brez novo nastale spodnjepolskavske župnije.³ Močno in dolgotrajno upiranje slivniškega župnika ni dosti zaleglo, pa tudi samostan s to pridobitvijo ni posebno obogatel. Dve tretjini desetine s tega ozemlja so uživali štajerski vojvode, ki so del tega ponovno podelili pred letom 1237 žičkemu samostanu,⁴ le preostalo tretjino desetine v okrnjeni pražupniji sta si lahko neprijazno delila slivniški župnik in studeniški samostan. Leta 1251 je prišlo do zamenjave med konjiško in slivniško prafaro v korist studeniškimi samostankam. Konjiški župnik je odstopil poljčansko in laporsko faro slivniškemu, dobil pa je v zameno tinjsko in venčeslko župnijo.⁵ Poleg šmarčke cerkve, spodnjepolskavskega in črešnjevskega župnika se je javljal tudi že bistriški.⁶ Arhitektonski elementi kažejo na obstoj še drugih cerkva v XIII. stoletju: Čadram, Kelb, Areh.⁷

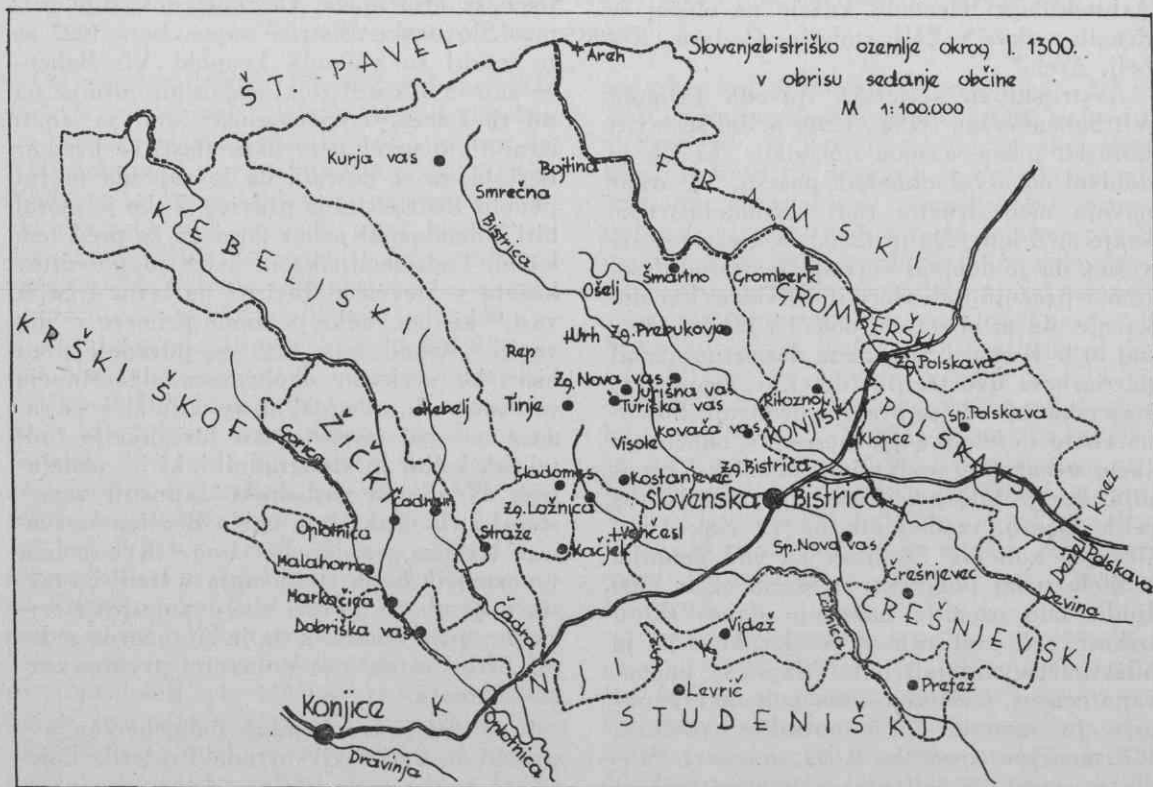
Avstrijski in štajerski vojvoda Leopold VI. Babenberžan (1194–1230) je dal sestaviti latinsko pisan seznam dohodkov, ki jih je dobival od deželnoknežjih posesti. Ta urbar navaja med drugim tudi slovenjebistriške kraje med leti 1220 in 1230.⁸ Iz njega je razvidno, da je dobival vojvoda še vedno desetino v pražupnijah Hoče in Slivnica, kar dokazuje, da ni obveljala določba iz leta 1146, naj bi le Bernard Spanheim dosmrtno užival patriarhovi dve tretjini desetine, temveč so štajerski vojvode to pravico dedovali. Posebno enoto deželnoknežje posesti v babenberškem urbarju je sestavljala pohorska županija, ker je bilo poleg ene polovične še 195 celih kmetij, razdeljenih na 18 žup. Upoštevajoč količnik 7,5 ljudi na eno kmetijo, je štela tedaj pohorska županija okoli 1500 ljudi. Isto ozemlje naseljuje danes skoro trikrat več prebivalcev. Vsaka kmetija je bila dolžna oddajati letno dajatev, imenovano census. Celotni census pohorske županije je nanese 757,5 mernikov pšenice, 177 modijev ovsa in 2.052 novcev. Modij je meril 157,5 litrov in je imel 6 mernikov po 26,25 litrov.⁹ Modij pšenice je stal

40 novcev, modij ovsa pa 20 novcev.¹⁰ Potemtakem je bil oves najbolj razširjena žitarica in pohorski kmet si je moral znati že priskrbeti denar. Census je bil v pohorski županiji razdeljen v štiri skupine. Enota, ki je imela največji census, je dajala od vsake kmetije letno 5 mernikov pšenice, modij ovsa in 12 novcev, v najmanj obremenjeni skupini pa je prišlo na kmetijo pol modija ovsa, 2 mernika pšenice in 6 novcev, le Kostanjevec ni imel denarnih obveznosti. Manjša obremenitev te skupine je po vsej priliki le navidezna, ker jo je vsekakor vezala tudi dajatev v vinu, ki je pa urbar ne omenja. Župe v višjih krajih so obsegale več kmetij in so bile najbolj obremenjene, župe z manj kmetijami so z izjemo Spodnje Nove vasi ležale v vinorodnih krajih in so imele nižji census. Višja lega je dovoljevala večje samotne kmetije. Različna višina censusa je bila utemeljena v različni donosnosti tal, legi, velikosti in starosti kmetije. Urbar sam imenoma navaja v pohorski županiji le Bojtinu, Kostanjevec in potok Ložnico, druge župe je mogoče posredno lokalizirati s pomočjo podatkov za bistriški urad v Otokarjevem urbarju. Še posebej izven pohorske županije so bili deželnoknežji vinogradi v Gladomesu. Če je večina krajev navedenih le po županih, to ne pomeni, da naselja imen še niso imela, kar nam dokazuje primer Slovenske Bistrice same. Leta 1227 se je mudil tu vojvoda Leopold VI. Babenberžan in oprostil žički samostan mitnine na sol in železo.¹¹ Slovenjebistričani so znali izrabiti to ugodno priliko, zlasti še kramar Bertold, in so dosegli, da je vojvoda takrat podelil Bistrici tržne pravice. Tako je moral biti babenberški urbar napisan že pred tem letom. Tudi zemljiška in hišna razporeditev kažeta v Slovenski Bistrici na izvor trga iz vasi,¹² ki ima redke podobne primere v Sloveniji.¹³ Okoli leta 1240 so povedali pred bistriško cerkvijo okoličanom, da ostanejo vsi vinogradi, nasajeni na ozemlju žičkega samostana pod samostansko jurisdikcijo tudi takrat, kadar bi vinogradniki, ki jih obdelujejo, ali njihovi nasledniki zapustili samostanska tla. Takrat je imela Bistrica že svojega tržnega sodnika Becelina.¹⁴ Ker so bila v poznejših časih zborovanja v središču mesta v Gradišču, govori zborovanje pred cerkvijo v prid domnevi, da je bila morda sedanja magistratna hiša v davnini prvotna cerkev v mestu.

Leta 1246 je umrl zadnji Babenberžan, avstrijski in štajerski vojvoda Friderik Bojeviti in mnogi so ga želeli naslediti, predvsem na Štajerskem. Po osemletnih bojih so si pri-

svojili Štajersko Madžari, a so jo imeli v posesti le šest let, ker so jih pregnali Čehi s pomočjo domačega plemstva in si namesto njih utirali preko naših krajev pot do morja. Šestnajst let je bila naša zemlja pod Otokarjem II. Pšemislom združena s Češko. Med leti 1262 in 1270 vladar sam sicer ni užival dohodkov deželnoknežje posesti okrog Slovenske Bistrice, ker jih je prepustil Gertrudi, neugnani nečakinji zadnjega Babenberžana,¹⁵ vendar ga to ni motilo, da ne bi dal popisati tudi to posest. V latinsko pisanem Otokarjevem urbarju, nastalem med leti 1265 in 1267,¹⁶ se je pojavil namesto pohorske županije bistriški urad, ki je obsegal 16 imenoma navedenih vasi in naselij. Vaški značaj posameznih naselij je poudarjen s pridevkom — dorf, ki se je obdržal v slovenski vasi. Zgodovinopisje je večino krajev bistriškega urada lokaliziralo, nekatere pravilno šele v zadnji dobi.¹⁷ Gladomes in Dobriška vas nimata prednika v pohorski županiji, zaselki pri »Prodan«, pri »Laurentium« in pri »Demasen« so se strnili v Zgornjo Bistrico, zaselka pri »Jurisse« in pri »Batzen« pa v Jurišno vas, vendar tako, da je pri »Batzen« prednik današnje Turiške vasi, od tod tudi različne dajatve v Jurišni vasi. Kmetije, ki so plačevale v Ošlju cen-

sus v pšenici, so zarodek nastajajoče Zgornje Nove vasi. Edini izraz huba za kmetijo v bistriškem uradu v Dobriški vasi priča, da je bila ta vas tuje telo v tej enoti. V časovni razdalji 40 let med obema urbarjema je pokazala največji prirastek kmetij Spodnja Nova vas, v višjih predelih pa se je število kmetij že krčilo. Novim kmetijam v enem kraju so bile protiutež neobdelane pustote in odmrle kmetije na drugem koncu. V Kovači vasi so morale biti že za časa pohorske županije tri neobdelane kmetije. Od 170 celih kmetij v uradu jih je bilo nekaj županskih, ki so bile redkokje manj obremenjene. Poleg celih kmetij se je pojavilo že šest polovičnih in še ena četrtinska kmetija, posest se je začela drobiti, kar se je dogajalo najprej v višjih predelih, kjer se je ravno tedaj zastavljala ekstenzivna kolonizacija. Census je v glavnem ostal enak, v Jurišni vasi in v Zgornji Bistrici so dodali mernik pšenice na kmetijo in vse kaže, da se je to zgodilo zaradi upravnega združevanja v teh krajih. V Spodnji Novi vasi so dodali na kmetijo 4 novce in v Kostanjevcu so uvedli denarno dajatev 3 novcev. Namesto denarja so lahko povsod oddajali prašiča ustrežne teže. Poleg pšenice se je pojavila v višjih legah rž. V vseh krajih razen v Repu, pri Urhu in v

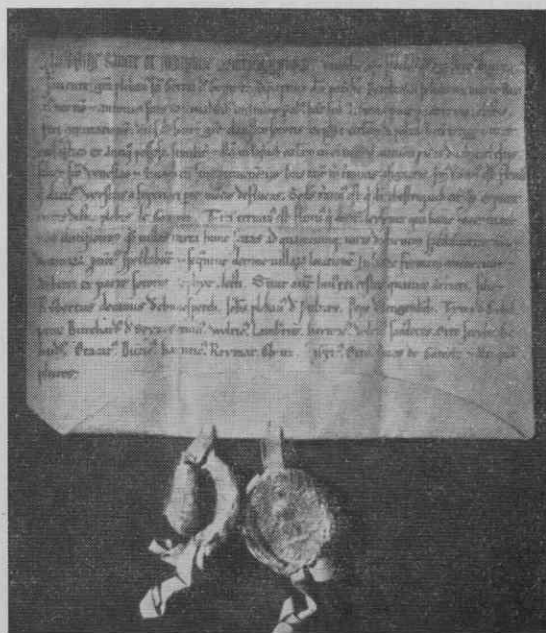
Karta slovenjebistriškega ozemlja ok. 1300

Stražah so uvedli uradnino (*ius officialis*) kot prispevek za vladarjevega upravitelja. Vasi Spodnja Nova vas, Dobriška vas, Kovača vas, Zgornja Bistrica in Kostanjevec so še dajale male dajatve: 2 četrtinki ječmena in 5 povesme lanu od kmetije. Četrtnina je merila okrog 26 litrov.¹⁸ V teh krajih je dal župan 40 novcev namesto večine obveznosti in je bil s tem manj obremenjen. Razen Dobriške vasi so bila vsa ta naselja najbližje sedežu urada in so imela najnižji census. Ob smrti podložnika je imel zemljiški gospod tu tudi pravico vzeti kmetiji vola v močno breme mladega podložnika, kar so uredili tako, da je morala kmetija namesto enkratne dajatve plačevati letno 4 novce in s tem si je vojvoda dohodke le zvečal. V XVI. stoletju so veljale vse bistriške kmetije kljub upiranju kmetov za kmetije proste saje (*Freistift*). Podložniki so živeli na teh kmetijah na podlagi svobodnega prava gospodarjevega. »Dedna naslednost teh kmetij ni izključena, vendar je imel zemljiški gospod vsak čas pravico svobodno razpolagati s kmetijo in na njej nastanjovati sebi ljubo osebo.« (M. Kos, *Zgodovina Slovencev*, 206-207.) Skupni dohodki bistriškega urada so znašali 100 mark novcev ali 16.000 novcev.

Otokarjev urbar še pove, da je dobival vojvoda gornino, dajatev v vinu iz naslednjih krajev: Gladomes (*Gladmouz*) 5 1/2 urne, Straže (*Wart*) vbodoče 5 1/2 urne, Kačjek (*Chezelpach*) 2 urni in 2 mali meri, Kostanjevec (*Chestenpach*) 5 1/4 urne, Tinje (*Tynach*) in Visole (*Gyzubel*) 5 gornin, Kovača vas (*Hetlingstorf*) 16 gornin in Zgornja Bistrica (in *Superiori Feustritz*) 24 gornin. Urna je merila 13,13 litrov, bistriška gornina 26 litrov in mala mera 1,64 litra.¹⁹ To vinsko dajatev so dolgovali ljudje, ki so imeli deželnoknežje vinograde v obdelavi in koriščenju. Gladomeških 32 vinogradov ni bilo zajetih v gornino, užival jih je vladar sam. Nadalje potrdi Otokarjev urbar tržni značaj Slovenske Bistrice. Pri kramarju Bertoldu je še bilo 17 kmetij v babenberški pohorski županiji, v Otokarjevem urbarju ta vas nima naslednika. Dejstvo, da je bila Bistrica organizacijsko središče deželnoknežjega urada, potrjuje razvoj vasi v trg, kar se je zgodilo leta 1227. Ne gre iskati tržne osnove Slovenske Bistrice dalje nazaj v preteklost, ker že začetna cerkvena podreditev Slivnici govori proti večji starosti. Zadostna oddaljenost od Celja, Maribora in Ptujja, združitve mariborske in ptujske ceste, povečano zanimanje za zveze notranjosti z morjem v nastajajočem blagovnodenarnem gospodarstvu in deželnoknežja posest, vse to je po-

vzročilo rast podložniške vasi v svobodni trg in pozneje v XIV. stoletju v mesto. Z začetkom trga je bilo v zvezi že tudi nastajanje obzidja in utrjene postojanke za vladarjevega oskrbnika. Jedro Bistrice je bilo na desnem bregu potoka Bistrice Gradiš, ki je moral nastati že ob slovenski naselitvi. Vas je prerastla v trg, ki se je v glavnem razvijal zahodno od Gradiša, ko se je spričo srednjeevropske penetracije k morju vedno bolj uveljavljala na potok pravokotna smer tranzitne ceste. Razvoj prometa je med seboj seznanjal mnoge Bistrice in leta 1577 se naša Bistrica prvič imenuje Slovenska Bistrica.²⁰

Konec XIII. stoletja je prišlo na Slovenskem do važnih sprememb. Leta 1276 je nemški cesar Rudolf Habsburški odvzel s silo Čehom tudi Štajersko, a Bistrico je izročil v koriščenje svojemu zavezniku tirolskemu grofu Majnhardu,²¹ čigar naslednik Henrik jo je moral l. 1311 po zgubljeni vojni vrniti Habsburžanom.²² Zato habsburški urbar iz časa okoli l. 1280—1295 nima bistriškega urada in tudi ne govori ničesar o gornini iz bistriške okolice, le plemič Ditmar Črešnjevski plačuje urno gornine v Počehovi.²³ On in njegov sorodnik Gunter sta kot vazala Ptujskih večkrat nastopila kot pričci v raznih pogodbah.²⁴ Ko je bil Volmar tržni sodnik, je prodal bistriški tržan Lupold leta 1297 Studenicam posestvo pri Poljčanah.²⁵ Leta 1311 je kupil žički samostan od mari-

Listina iz srede XIII. stol. o poljčanski župniji. Original v Pokr. arhivu v Mariboru

Urbar. štev.	Kraj	Štev. kmetij	Census	Urbar. štev.	Kraj	Število kmetij podl. + županove	Census
2	Aput Hermannum	12	5 mernikov pšen. modij ovsa 12 novcev	7	In Praitenpuch	13	5 mernikov pš. 6 mernikov
3	Janso	12	enaki	11	In Eseldorf	8 $\frac{1}{2}$ 5 $\frac{1}{2}$ (žup. vštete)	(5 m. rži) 5 m. pšen. (6 m.)
4	Adelper	18	enaki	10	In Zmiritz	15 $\frac{1}{2}$ + župan.	(5 m. rži) (6 m.)
5	In Vogtwin Wichardus	18	enaki	9	In Voytwin	12 $\frac{1}{2}$	5 m. rži (6 m.)
6	Aput supanum Jeben	12 $\frac{1}{2}$	enaki	8	Apud Sanctum Martinum	11 $\frac{1}{2}$ (žup. vštete)	(5 m. pšen.) (6 m.)
7	Zrazla	11	4 merniki pšen. modij ovsa 12 novcev	14	In Aecht	5 5 + 1 $\frac{1}{4}$	(5 m. pšen.) (5 m. rži)
8	Perhtoldus institor	17	enaki	12	In Danslostorf	14 (žup. vštete)	4 m. pšen. 6 m.
9	Hertwicus supanus	16	enaki	15	In Leweintsami	12	4 m. rži 6 m.
10	Ad Perhtoldum altera parte Lunsuiz	19	enaki	15	In Jurissendorf	9	4 m. pšen. 6 m.
11	Aput Jurisse	6	12 novcev pol modija pšen. modij ovsa	4	In Superiori Feustritz	18	4 m. pšen. modij
12	Aput Prodan	6	enaki	1	In Neunwendorf	12	2 m. pšen. 5 m.
13	Ad Laurentium	6	enaki	15	In Jurissendorf	8 + 1 $\frac{1}{2}$	2 m. pšen. 5 m.
14	Aput Demasen	5	enaki	5	In Chestenpach	12 + 2	2 m. pšen. 1/4 m. pšen. 5 m.
15	Aput Domamer	8	2 mernika pšen. pol modija ovsa 6 novcev	6	In Wart	8 + 2	2 m. rži 1/2 m. rži 5 m.
16	Aput Batzen	8	enaki	5	In Snitzaerstorf	4 (5)	(2 m. pšen.) (5 m.)
17	In Chestenpach	12	enaki razen novcev	2	In Dobrintendorf	7	(2 m. pšen.) (5 m.)
18	Supanus Ulricus	5	kakor Domamer	16	In Clagmouz	je 52 vinogradnikov, ki obdelujejo v fevdu 52 vinogradov	
19	Supanus Stoyt	4	kakor Domamer				

Izven županije in Gladmouz je 30 vinogr. z 31 hišami Skupno na Pohorju 192 kmetij daje 125 $\frac{1}{2}$ mod. pš., 174 $\frac{1}{2}$ mod. ovsa in 12 mark 5 solide 15 novcev (Pri seštevanju dobimo 195 $\frac{1}{2}$ kmetij, 126 $\frac{1}{4}$ mod. pš., 177 modijev ovsa in 2052 novcev.)

Celotni dohodki so vredni 100 mark novcev

borskega župana Štefana razna posestva v Bistrici.²⁶ Borbe med Majnhardovimi pristaši in Habsburžani so bile za Bistrico sila pomembne ne samo s tem, da je kraj menjal gospodarja, temveč predvsem zato, ker je Henrik Goriško-Tirolski med leti 1306 in 1309, najbolj verjetno ravno leta 1309 podelil trgu mestne pravice, da bi okrepil svoje pozicije. Ko se je mudil Ulrik Žovneški leta 1304 v Bistrici, kraj še ni imel naziva mesto,²⁷ a leta 1309 se omenja, da so kobilice napadle mesto Bistrico.²⁸ Leto pozneje, ko so žički samostanci kupili zemljo na Klopcah (Pegk), so imeli meščani že svoj mestni pečat, ki prikazuje mestno obzidje z vrati in poleg večjega srednjega stolpa še dva manjša.²⁹ Na zunanji strani je bilo srednjeveško obzidje zavarovano z vodnim jarkom. Bistriški urad so vladarji redno zastavljali

raznim plemičem, a po Otokarjevem urbarju je ohranjen prvi naslednji za to ozemlje šele iz konca XV. stoletja,³⁰ kateremu sledi strnjena vrsta poznejših urbarjev vse do zemljiških knjig.

Večina najstarejših krajevnih imen slovenjebistriške občine označuje kakšno prirodno značilnost: Bistrica, Ložnica, Gromberk (Grünberg), Prebukovje, Dobriška vas, Smrečno, Kostanjevec, Črešnjevce, Visole, Klopce, Kebelj in Malahorna. Ošel je prejkone dobil ime po terenski značilnosti. Tinje opozarjajo na prazgodovinske utrdbe, Polskava ima prednika že v ilirski Pultovii, cerkveni patron razodeva visoko starost Šmartna, bistriški Gradiš spominja na težke čase po slovanski naselitvi. Ajd je iz dobe pokristjanjevanja, Straže so imele zaporno nalogo ob madžarskih vdorih. Kovača vas je

Prašič	Ius officialis	Ječmen	Lan	Za vola	Sedanji kraj	Opravičilo komparacije in lokalizacije	
pr. ali 12 n.	Ius				Zgornje Prebukovje	Sorodno število kmetij; prvo mesto v skupini; iste dajatve	
(pr. ali 12 n.)	„				Ošelj	Enako število kmetij; iste dajatve	
(pr. ali 12 n.)	„				Smrečno	Sorodno število kmetij; iste dajatve	
(pr. ali 12 n.)	„				Bojtina	Ime	
(pr. ali 12 n.)	„				Smartno	Sorodno število kmetij; iste dajatve	
					Rep-Sv. Urh	Ime kmetije Ajd	
					Slovenska Bistrica	kramar	
(pr. ali 12 n.)	„				Kurja vas	Sorodno število kmetij; iste dajatve;	
(pr. ali 12 n.)	„				Levič	Lega	
pr. ali 12 n.	„				Jurišna vas	Ime	
pr. ali 12 n.	40 nov.	Ius	(2 četrt.)	(5 povesm)	(4 nov.)	Zgornja Bistrica	Sorodno število kmetij; sorodne dajatve
pr. ali 10 n.	40 nov.	„	(2 četrt.)	3 povesm	4 nov.	Spodnja Nova vas	Sorodne dajatve; prvo mesto v skupini
pr. ali 6 n.	„	„				Turiška vas	Enake dajatve; lega
pr. ali 5 n.	„	„				Kostanjevec	Ime
pr. ali 10 n.	„	„				Straže	Enake dajatve
(pr. ali 10 n.)	„	„				Kovača vas	Enako število kmetij
pr. ali 6 n.	„	„				Dobriška vas	Ime
						Gladomes	Ime

zgodnji vir za obrt, na Videžu so bili pašniki, Levič, Markočica in Jurišna vas častijo zgodnje župane, Venčesl ima redkega patrona in Nova vas v XIII. stoletju izpričuje lepo starost sosečine. Kot je sorazmerno lahko razložiti Kačjek in Oplotnico, tako ni najti zadovoljive rešitve za Bojtino in Pretrež, medtem ko bi Gladomes in Ritoznoj le težko našla soimenjaka. Danslostorf bi verjetno bilo pravilneje pisano Tannenlosdorf, saj je sosed Smrečnu, in je prednik sedanje Kurje vasi, nastale iz Zgornje vasi, najvišje pohorske vasi. Turiška vas je dobila ime šele v XVI. stoletju po Turkih.

VIRI

1. Fr. Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku IV, št. 470, 479, 609, 648, 659, 855, 838, 892, 925; V.: 2, 44, 109, 214, 215, 627, 656; — A. Muchar, Geschichte der

Steiermark V. str. 295, 502, VI., str. 147; — J. Zahn, Urkundenbuch des Herzogthums Steiermark III, št. 229; Schmutz, IV., str. 137; H. Pirchegger - O. Dungen UB, št. 46; H. Pirchegger, Die Herren von Peitau, ZHVS št. 111, str. 25. — 2. J. Zahn, UB III, št. 102, 151; A. Stegenšek, Konjska dekanija, str. 158, 159, 269. — 2 a. F. Kos, Gradivo IV, št. 222. — 3. F. Kos, Gradivo V, št. 870; J. Zahn, UB III, št. 59. — 4. F. Kos, Gradivo V, št. 674. — 5. J. Zahn, UB III, št. 102; — 6. ibid., št. 115. — 7. A. Stegenšek, o. d., str. 1; Leksikon Dravske banovine, str. 425. — 8. A. Dopsch, Die landesfürstlichen Gesamturbare der Steiermark. — 9. R. Baravalle, Zur Geschichte der steier. Masse I, ZHVS 1955, str. 35, 39. — 10. A. Dopsch, o. d., str. CLVIII. — 11. F. Kos, Gradivo V, št. 463; — 12. H. Wengert, Die Stadtanlagen in Steiermark. — 13. F. Zwittler, K. predzgodovini mest in meščanstva na starokarantanskih tleh, Zgod. časopis VI-VII. (1952-1955), 230 sl. — 14. F. Kos, Gradivo V, št. 751. — 15. A. Dopsch, o. d. — 16. ibid. — 17. ibid.: H. Pirchegger, Die Herrschaft Marburg, ZHVS 1952. — 18. R. Baravalle, o. d., str. 48. — 19. ibid., str. 78, 86, 96, 91. — 20. Pritožba bistriških podložnikov v Deželnem arhivu v Gradcu. — 21. F. Kovačič, O zgodovini Slovenske Bistrice, CZN 1912. — 22. ibid. — 23. A. Dopsch, o. d. — 24. A. Muchar, o. d., V, str. 355, 302, 351, 352, 354. — 25. ibid, II, str. 139. — 26. A. Stegenšek, o. d., str. 269. — 27. Listina v Deželnem arhivu v Gradcu št. 1657 b; — 28. A. Muchar, o. d., VI, str. 177. — 29. Listina 1510, februar 25. Bistrica v Dež. arhivu v Gradcu št. 1735 a. — 30. A. Mell-V. Thiel, Die Urbare... v: Beiträge z. Kunde steierm. Geschichtsquellen 36. Band.